
Nedorozumění jsou příliš nákladná. Je třeba spíše hledat způsoby, jak si porozumět

Nedorozumění jsou příliš nákladná. Je třeba spíše hledat způsoby, jak si porozumět

„Jde o to, aby orientalistika, nejenom indologie, vychovávala skutečné odborníky, kteří mohou přispět k vzájemnému porozumění v nejrůznějších oblastech kontaktů,“ přibližuje význam těchto studií prof. Jaroslav Vacek, čerstvý držitel indické státní ceny Kural Peedam (doslova Oltář veršů). Cenu mu udělil indický prezident Pranab Mukherdží za mezinárodně uznávanou práci na poli tamilistiky.

Čím se tamilština odlišuje od ostatních indických jazyků?

Tamilština nemá nikterak výsadní postavení, ale mezi drávidskými jazyky patří k nejarchaičtějším, nejstarší tamilské texty pocházejí z počátku letopočtu. V indickém kontextu je rovnocenná s ostatními literárními jazyky. Indologie musí reflektovat složitou indickou situaci v časovém i geografickém prostoru. Tamilština, nejstarší drávidský jazyk, tu stojí vedle sanskrtu, jehož literární památky sahají do doby před třemi a půl tisíci lety. Nutno však poznamenat, že sanskrť je nejen důležitým klasickým jazykem. Kromě toho, že jej indická ústava uvádí mezi dvaadvaceti úředními jazyky a že se jím dodnes hovoří přibližně v pěti vesnicích, sehrává významnou roli v mnoha sférách současné kultury, literatury a také politiky.

Skutečně se užívá dvaadvacet úředních jazyků? Jak jsou příbuzné?

V Indii existují jazyky náležející do tří jazykových rodin – indoárijské, drávidské a tzv. mandské, vedle okrajového výskytu tibeto-barmských jazyků. Ale používají se desítky dalších i kmenových jazyků a hodně se diskutuje o tématu ohrožených jazyků. Ekonomický tlak totiž vede k osídlování původních kmenových území většinovým obyvatelstvem a tyto kmeny většinový jazyk přejímají. V minulosti mnoho jazyků právě takto zmizelo, aniž by byly zaznamenány.

Lidé si dnes málo uvědomují, jak je v současném „malém“ a stále se zmenšujícím světě důležité udržovat si povědomí o vlastní tradici.

Zřejmě nejnámější indický jazyk je sanskr. Avšak hovoří jím obyvatelé jen několika osad. Čím lze jeho popularitu vysvětlit?

Nejde o popularitu, ale o skutečný význam sanskrtu pro současnou Indii. Jeho rozsáhlá literatura ovlivnila ostatní literární jazyky, nejen jazyky indoárijské, které se z něho vyvinuly. Sanskrť je nositelem duchovních tradic i staroindické vědy a medicíny. Vedle moderních literárních jazyků zůstává sanskrť důležitým prvkem v mozaice současného indického „jazykového svazu“ a musí být takto respektován.

Co tím máte na mysli?

Je to obecnější problém. Jde o to, aby orientalistika, nejenom indologie, vychovávala skutečné odborníky, kteří svému teritoriu všestranně rozumějí a mohou přispět k vzájemnému porozumění v nejrůznějších oblastech kontaktů. Každé teritorium má své zvláštnosti, které je potřeba správně pochopit. Tohle si v některých zemích začínají uvědomovat. Letos v únoru svolalo belgické ministerstvo zahraničí odpolední seminář na téma EU-Asia Networking věnovaný této otázce. Na úvod řekl pan náměstek, že v Asii je Evropa málo známá, a požádal přítomné akademické pracovníky, aby se k této věci vyjádřili. Jeden jihokorejský kolega doporučil pozvat asijské akademiky, kteří Evropu naučí asijskou psychologií, což je důležité pro správnou komunikaci. Nakonec jsme se shodli, že pro efektivní vzájemnou komunikaci je dále nezbytná dobrá znalost jazyků a kultur v širokém slova smyslu. Nedorozumění jsou totiž příliš nákladná – je třeba hledat způsoby, jak si porozumět.

Které lingvistické téma je pro váš ústav nejdůležitější?

V rámci indologie se setkává širší spektrum disciplín, od jazykovědy přes literaturu a kulturu až po otázky etnografie a současné společnosti. Indická jazykověda je rovněž mnohohvrstevnatá – vedle studia jazykového systému jde o otázky tzv. jazykového svazu, etnolingvistiky a sociolingvistiky. Významná je i problematika dialektů a kmenových jazyků, čemuž se věnoval i světově uznávaný zakladatel české tamilstiky Kamil Zvevlebil. My studujeme jazyky indoárijské a drávidské, ale zabýváme se také literaturou a současnou společností.

Čemu se v indologickém semináři věnujete aktuálně?

Posledních patnáct let pracujeme spolu s univerzitami v Miláně, Krakově a Varšavě a s kolegy z dalších evropských a indických pracovišť na výzkumu nejrůznějších otázek literární interpretace, zejména symboliky přírody v literatuře. Vedle každoročních seminářů vydáváme v Praze časopis *Pandanus*, který se problematice přírody věnuje systematicky.

Prof. PhDr. Jaroslav Vacek, CSc. (*1943), vystudoval sanskrť a tamilštinu na Univerzitě Karlově v Praze. Po studiu mongolštiny v Ulánbátaru v polovině 70. let založil na Univerzitě Karlově výuku mongolštiny. Je autorem série českých i mezinárodních učebnic, monografií, literárních a odborných překladů a také mnoha studií v domácích i zahraničních odborných časopisech. Po r. 1989 obnovil na UK jednotlivé indologické obory, které byly po r. 1968 omezeny pouze na hindštinu. Posledních dvacet let působil také v administrativě UK (prorektor UK, děkan FF UK). Jeho zahraniční zkušenosti zahrnují spolupráci s akademickými pracovišti v Indii, Mongolsku a v Evropě; v roce 1992 působil jako hostující docent na Freie Universität Berlin. Je činný také v redakčních radách několika zahraničních periodik. V současné době zastává post ředitele Ústavu jižní a centrální Asie FF UK.

Těžištěm jeho odborné práce je srovnání altajských jazyků (mezi nimi mongolštiny) s drávidskými jazyky jižní Indie. V roce 1998 zahájil mezinárodní projekt *Pandanus*, který se ve spolupráci s univerzitami v Miláně, Krakově a Varšavě věnuje výzkumu přírodní symboliky v indické literatuře, kultuře a umění.